

บทที่ 5

สรุป และอภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง กระบวนการสร้างอำนาจเชิงอุดมคติของร่างทรงเทพอินดูในพื้นที่พหุวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อในการศึกษา 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาพัฒนาการของร่างทรงเทพอินดูกลุ่มหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ กับการมีบทบาทในพิธีกรรมผีพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่ และ 2) เพื่ออธิบายความเชื่อมโยงของปรากฏการณ์ในการสร้างอำนาจเชิงอุดมคติของร่างทรงเทพอินดูกลุ่มหนึ่ง ต่อการนิยามความหมายเชิงสัญลักษณ์ผ่านพื้นที่พิธีกรรมผีพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่

สำหรับการศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้ดำเนินแนวทางในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในเขตจังหวัดเชียงใหม่ โดยอาศัยพื้นที่ช่วงฟอนผีลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ อำเภอเมืองเชียงใหม่ เป็นพื้นที่หลักเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล รวมไปถึงดำเนินกร่างทรงเทพอินดูบางคน โดยการสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม จากกลุ่มตัวอย่างร่างทรงเทพอินดู จำนวน 14 คน ร่างทรงผีพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่ จำนวน 8 คน รวมไปถึงผู้ทรงคุณวุฒิที่อีกจำนวน 5 ท่าน รวมทั้งใช้ข้อมูลจากตำราเอกสารและผลงานวิจัยต่างๆ ตลอดจนบทความที่เกี่ยวข้องในการวิเคราะห์และในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลคณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลโดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีที่กำหนดไว้ สำหรับสรุปผลการวิจัยจะนำเสนอตามลำดับ

5.1 สรุปผลการศึกษา

พัฒนาการของร่างทรงเทพอินดูกลุ่มหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ กับการมีบทบาทในพิธีกรรมผีพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่ กล่าวคือ ความเชื่อเรื่องการทรงเจ้าเป็นวัฒนธรรมที่ผสมผสานเอาความเชื่อของพุทธศาสนากับความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณนิยม ที่พัฒนามากับสังคมไทยมาอย่างช้านาน พัฒนาการของร่างทรงเทพอินดูนั้น เกิดขึ้นพร้อมๆ กับรูปแบบความเชื่อของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปเกี่ยวกับความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติของกลุ่มคนชั้นกลาง จนเกิดเป็นลัทธิพิธีทรงเจ้ามากมาย และที่เป็นกระแสนปัจจุบันก็ยังคงมีกลุ่มคนนับถือเป็นจำนวนมาก อาทิเช่น ลัทธินิยมเจ้าต่างๆ ลัทธิเสด็จพ่อ ร.5 หรือแม้กระทั่ง ลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม ในส่วนของลัทธิการบูชาองค์เทพในศาสนาฮินดูก็เช่นกัน

สันนิษฐานว่าน่าจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกันกับการเกิดขึ้นของลัทธิพิธีทรงเจ้าอื่นๆ และเป็นที่นิยมกันอย่างกว้างขวางภายหลังเหตุการณ์ที่มีเทวรูปอินดูค้ำน้ำนม เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2538 ในจังหวัดเชียงใหม่ก็เช่นเดียวกัน จากการศึกษาพบว่า พัฒนาการของร่างทรงเทพอินดูในจังหวัดเชียงใหม่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนมากที่สุดคือ ภายหลังจากจัดตั้งวัดเทพมณเฑียร จังหวัดเชียงใหม่ บริเวณหน้าสนามกีฬาเทศบาลนครเชียงใหม่ เสร็จสิ้น นับว่าเป็นสถานที่ดึงดูดให้เหล่าร่างทรงองค์เทพในศาสนาอินดูจำนวนมาก แห่กันมาสักการะ และร่วมสวดมนต์ในวันพระใหญ่ของชาวอินดูที่จะกระทำกันทุกวันอังคาร เพื่อเป็นการมารับพลังจากเทพ จนบ่อยครั้งที่เหล่าบรรดาร่างทรงเทพอินดูเหล่านี้ก็กลับกลายเป็นผู้สร้างปัญหาให้กับทางวัดและศาสนิกชนชาวอินดูจำนวนมากจากการที่วัดถูกใช้เป็นที่ในการประทับทรงของร่างทรงคนในพื้นที่ที่นับถือองค์เทพในศาสนาอินดู จนปัจจุบันได้กำหนดเป็นข้อห้ามมิให้มีการใช้สถานที่ของทางวัดเทพมณเฑียร จังหวัดเชียงใหม่ในการประทับทรงทุกกรณี และหากมีการฝ่าฝืนจะทำการประทับทรงองค์เทพก็จะถูกเชิญให้ออกจากพื้นที่ของวัดโดยทันที เมื่อศูนย์กลางเดิมของสถานที่ที่มีข้อจำกัดในการนำมาใช้เป็นสถานที่ในการทรงเจ้า การเสาะแสวงหาพื้นที่ในการแสดงตัวตนของเหล่าบรรดาร่างทรงเทพอินดูจึงให้ความสนใจในสถานที่ที่เป็นสาธารณะอื่นๆ ประกอบกับร่างทรงเทพอินดูบางคนก่อนหน้านี้จะฝึกฝนในการนับถือเทพเจ้าในศาสนาอินดู ก็มีพื้นฐานจากการเคยเป็นร่างทรงผีพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่อยู่ก่อนหน้าแล้วที่จะปรับเปลี่ยนมาเป็นร่างทรงเทพเจ้าอินดู จึงทำให้ย่อมรู้จักคุ้นเคยกับกลุ่มร่างทรงผีพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่ในระดับที่พอจะสามารถเชิญให้เข้าร่วมในพิธีกรรม ณ ช่วงฟ้อนผีที่จัดขึ้นตามสถานที่ที่ร่างทรงคนนั้นๆ ได้จัดเตรียมในพิธีการยกครูของร่างทรงผีพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่ ซึ่งในระยะแรกก็ถูกต่อต้านจากกลุ่มร่างทรงผีพื้นถิ่นจำนวนมาก หลักการนี้จึงไม่ได้รับความนิยมในที่สุด แต่ได้หันมาให้ความสำคัญกับการร่วมใช้พื้นที่กับเหล่า ร่างทรงผีพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่ ที่จัดในพื้นที่ที่มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ทางประวัติศาสตร์แทนนั่นเอง อนุสาวรีย์สามกษัตริย์จึงนับได้ว่าเป็นสถานที่เริ่มแรกของเหล่าบรรดาร่างทรงเทพอินดูที่ใช้เป็นสถานที่ในการแสดงตัวตนร่วมกับกลุ่มร่างทรงผีพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่ในที่สุด

กระบวนการช่วงชิงอำนาจเชิงอุดมคติระหว่างร่างทรงเทพอินดู กับกลุ่มร่างทรงผีพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่ ภายใต้พิธีกรรมฟ้อนผี ณ ช่วงอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ เมืองเชียงใหม่ พิธีกรรมที่จัดขึ้นปีละครั้งในช่วงปลายเดือนเมษายน ของทุกปี อาจกล่าวได้ว่า พื้นที่ดังกล่าว เปรียบเสมือนได้กับพื้นที่พิธีกรรมแบบเปิดที่ดึงดูดเอาเหล่าบรรดาร่างทรงจำนวนมากนับร้อยทั้งในเชียงใหม่ และจังหวัดใกล้เคียงให้เข้าร่วมพิธีกรรมอันเป็นการบวงสรวงแก้ดวงวิญญาณของเหล่าบรรดาบรรพบุรุษแห่งเมืองเชียงใหม่ ด้วยพิธีกรรม ณ ลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ เป็นลานพิธีแบบเปิดที่ร่างทรงไม่จำเป็นต้องได้รับการกล่าวเชิญก็สามารถเข้าร่วมพิธีกรรมได้ ร่างทรงหน้าใหม่วัยกลางคนจึงมักพบเห็นเป็นจำนวนมากกว่าหญิงแก่วัยชราในพื้นที่พิธีกรรมแห่งนี้ ซึ่งหากเป็นการจัดกันเองของร่างทรงตามหมู่บ้านที่ไกลออกไปจาก

ตัวเมืองย่อมเป็นเรื่องที่แตกต่างกัน โดยสิ้นเชิง ด้วยสถานที่เปิดประกอบกับพื้นที่ที่ใช้จัดพิธีกรรมนั้น ยึดโยงอยู่กับความประวัติศาสตร์อันแสนบอบช้ำของสถานที่ ความเป็นเมืองของเชียงใหม่นำไปสู่การพัฒนาของพื้นที่อนุสาวรีย์สามกษัตริย์เพื่อเป็นเครื่องย้ำเตือนคนพื้นถิ่นถึงความประวัติศาสตร์แห่งเมือง รูปแบบการผลิตซ้ำนี้เองที่ทำให้กลุ่มร่างทรงเทพฮินดูใช้ในการอ้างความชอบธรรมแห่งพื้นที่ การถือกำเนิดขึ้นของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามวาทกรรมความเชื่อในการผลิตซ้ำทางประวัติศาสตร์ ศูนย์กลางแห่งเมืองที่ย่อมต้องเต็มไปด้วยจิตวิญญาณแห่งการปกป้องรักษาและคุ้มครองจากบรรพชนพิธีประจำเมือง การเข้าร่วมพิธีกรรมพืชนั้น อนุสาวรีย์สามกษัตริย์จึงเปรียบเสมือนการมาเพื่อสรรเสริญแก่เหล่าดวงวิญญาณบรรพชนพิธีผู้คุ้มครองดูแลเมือง เปรียบเสมือนอำนาจเชิงอุดมคติที่ทั้งฝ่ายร่างทรงเทพฮินดู และกลุ่มร่างทรงผีพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่ต่างก็ต้องการเพื่อความชอบธรรมกับกลุ่มของตนเอง กลุ่มร่างทรงเทพฮินดูกับกระบวนการของอำนาจเชิงอุดมคติ จึงพยายามสอดแทรกการมีส่วนร่วมอย่างมีระบบ ดังจะเห็นได้จากในส่วนของพิธีการที่มีส่วนของแท่นบูชาเทพเจ้าในศาสนาฮินดูตั้งร่วมอยู่ในลานพิธีกรรม อันเป็นการแสดงออกอย่างชัดเจนของกระบวนการเชิงอำนาจอุดมคติ

ความเชื่อมโยงของปรากฏการณ์ในการสร้างอำนาจเชิงอุดมคติของร่างทรงเทพฮินดูกลุ่มหนึ่ง ต่อการนิยามความหมายเชิงสัญลักษณ์ผ่านพื้นที่พิธีกรรมพืชนั้นเมืองเชียงใหม่ จากการศึกษากระบวนการช่วงชิงอำนาจเชิงอุดมคติของร่างทรงเทพฮินดู กับกลุ่มร่างทรงผีพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่ ทำให้เห็นถึงแนวคิดความเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบของกระบวนการของกลุ่มคนทั้งสองโดยผ่านการแสดงออกทางสัญลักษณ์หลายประการ คือ

- 1) ภายใต้อำนาจพิธีกรรม แท่นพิธีเพื่อจัดวางเครื่องบวงสรวงสักการะนับได้ว่ามีความสำคัญยิ่งในพิธีการดังกล่าว ในส่วนของกลุ่มร่างทรงผีพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่ นั้นถือได้ว่าเป็นเรื่องปกติที่ต้องมีในฐานะที่เป็นพิธีกรรมอันจะแสดงออกของกลุ่มตน แต่ในส่วนของร่างทรงเทพฮินดูนั้น ก็ได้มีการจัดแท่นพิธีเพื่อร่วมบวงสรวงสักการะเหล่าบรรพชนพิธีแห่งเมืองเชียงใหม่เช่นเดียวกัน เพียงแต่การตั้งแท่นบวงสรวงนั้นจะกระทำแยกออกมาจากเต็นท์ปรัมพิธีของกลุ่มร่างทรงผีพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่ โดยการวางแท่นบวงสรวงไว้เบื้องหน้าแท่นอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ มีการปักธงสัญลักษณ์เครื่องหมาย “โอห์ม” ให้เห็นเด่นชัด มีการโยงสายสิญจ์จากองค์อนุสาวรีย์สามกษัตริย์ลงมายังเครื่องบวงสรวงสักการะเช่นเดียวกันกับแท่นบวงสรวงของกลุ่มร่างทรงผีพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่
- 2) การจัดให้มีพราหมณ์เจ้าพิธีประจำอยู่จุดตั้งแท่นบวงสรวงของกลุ่มร่างทรงเทพฮินดูอย่างชัดเจน โดยพราหมณ์จะเป็นผู้ประกอบพิธีบวงสรวงในแบบพิธีการอย่างฮินดู แต่พราหมณ์ดังกล่าวเป็นคนไทยที่นุ่งขาวห่มขาว ซึ่งก่อนหน้าที่จะมีกลุ่มร่างทรงเทพฮินดู

เข้าร่วมในพิธีกรรมนี้ การบวงสรวงในส่วนของพิธีพราหมณ์ซึ่งแต่เดิมก็มีอยู่ก่อนแล้ว เพียงแต่ไม่ได้มีการจัดใหญ่โตอย่างในช่วงหลังที่มีกลุ่มร่างทรงเทพินคู่ร่วมอยู่ในพิธีกรรม

- 3) การประทับทรง ในการประทับทรง ร่างทรงจะประกอบพิธีใกล้กับส่วนของแท่นบวงสรวงของกลุ่มร่างทรงเทพอินคู เมื่อมีองค์เทพลงประทับแล้ว จึงจะเข้าไปร่วมพ้อนรำรำกายในเต้นท์ปรัมพิธีของกลุ่มร่างทรงผีพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่ ในจุดนี้เองที่เป็นที่น่าสังเกตเพราะการพ้อนรำของกลุ่มร่างทรงเทพอินคูนั้น แทบไม่มีการปฏิสัมพันธ์ใดๆ กับกลุ่มร่างทรงผีพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่ การแสดงออกของท่วงท่าในการรำจะแสดงออกถึงความเคร่งขรึม การที่กลุ่มร่างทรงเทพอินคูแทบไม่มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มร่างทรงผีพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่ นั้น ก็ด้วยเหตุที่ว่าค่านิยมที่ว่าเทพยด๋อไม่ปฏิสัมพันธ์กับผีและสิ่งเหนือธรรมชาติอื่นๆ เพราะเทพนั้นมีจิตอันบริสุทธิ์เกินกว่าที่จะคลุกคลีกับมนุษย์และสิ่งเหนือธรรมชาติอื่นๆ ได้ การแสดงออกในพิธีกรรมเป็นเพียงการแสดงออกเพื่อการรับพลังอันศักดิ์สิทธิ์ภายใต้พื้นที่แห่งพิธีกรรมเท่านั้น การกระทำต่างๆ เป็นสิ่งซึ่งแสดงออกซึ่ง *ศักดิ์* และ *บารมี*

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

ในยุคของโลกาภิวัตน์และความเป็นสมัยใหม่ที่เกิดการเชื่อมโยงกันระหว่างผู้คน วัฒนธรรมและสิ่งต่างๆ เข้ามาอย่างรวดเร็ว ความเป็นเมืองอาจไม่ได้หมายถึงความเป็นชุมชนเมืองแบบใหม่ที่ก่อเกิดเป็นชุมชนแห่งความหลากหลายในจินตนาการ ซึ่งเป็นรูปแบบที่น่าสนใจของความเป็นเมืองในปัจจุบัน เป็นลักษณะของความหลากหลายทางวัฒนธรรม หรือ พหุวัฒนธรรม ที่สร้างลักษณะของสังคมพหุลักษณะ จังหวัดเชียงใหม่ ก็กลายเป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญในเขตภาคเหนือตอนบนตลอดระยะเวลาหลายสิบปี เชียงใหม่นับได้ว่าเป็นเมืองที่เติบโตแบบก้าวกระโดด จนความเป็นเมืองได้สร้างปัญหาให้เกิดขึ้นกับชีวิตผู้คนจากความสมัยใหม่ ที่ต้องเผชิญกับสิ่งเร้ามากมาย พร้อมๆ ไปด้วยกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งได้คอยกดดันให้ต้องเกิดการระว่างตัวอยู่ตลอดเวลาของผู้คน จากสภาพดังกล่าวได้ทำให้ชาวเมืองกลายมาเป็นผู้เฉาทางความรู้สึกกับสิ่งเร้าต่างๆ รอบตัว อีกทั้งเมืองยังให้คุณค่าของวัตถุนิยมเป็นหลัก ทำให้คุณค่าของความเป็นปัจเจกถูกลดทอนลงตามความมั่งมี ความสัมพันธ์อย่างสนิทสนมทางความรู้สึกแบบชนบทจึงถูกแทนค่าด้วยความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการบนพื้นฐานความคิดแบบสังคมเมือง

แม้ว่าเชียงใหม่จะมีความเจริญก้าวหน้าในทุกๆ ด้านเพียงใดก็ตาม แต่หลักความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีที่มีมาแต่เดิมก็มีการปรับตัวเพื่อรับใช้สังคมพื้นที่นั้นอยู่อย่างต่อเนื่อง ร่างทรงก็เช่นเดียวกัน ความเป็นสังคมเมือง ผู้คนที่มีความรู้การศึกษาที่มากขึ้น ก่อให้เกิดระบบคิดที่ข้อมก่อก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนของผู้คน การเปลี่ยนวิถีคิดเกี่ยวกับพลังอำนาจ การสร้างวาทกรรมและการผลิตซ้ำทางประวัติศาสตร์ในสถานที่อันเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับระบบการสร้างสัญลักษณ์ ข้อมส่งผลให้คนในสังคมเมืองที่มีความหลากหลายหันมาสนใจ การเกิดขึ้นของกลุ่มลัทธิความเชื่อใหม่ๆ เปรียบเสมือนสิ่งที่ยั่วให้เกิดกระแสความนิยมตามกันอย่างต่อเนื่อง การสร้างตำนานอกนิหารต่างๆ ที่เหนือธรรมชาติข้อมเป็นสิ่งล่อตาล่อใจ ดังเช่นกรณีเทวรูปหินคูเสวยน้ำนมสดจากช้อนของผู้ศรัทธาโดยตรง การบูชาเทพเจ้าอินดุงจึงเกิดเป็นกระแสอันชัดเจน และแพร่ขยายไปในวงกว้างอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดเป็นลัทธิพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้าในศาสนาเป็นจำนวนมาก ซึ่งมักควบคู่มากับความเชื่อเรื่องการทรงเจ้า

การทรงเทพเจ้าอินดุงในสังคมเชียงใหม่ เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมาหลังจากการเข้ามาตั้งวัดเทพมณเฑียร จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่ก่อเกิดวัฒนธรรมกลุ่มย่อยแบบใหม่ คือ การทรงเทพอินดุง เป็นการสร้างพื้นที่ทางสังคมอย่างหนึ่งของกลุ่มเจ้าทรง โดยผ่านความเชื่อที่ว่าเทพเจ้าเป็นสิ่งที่อยู่สูงและมีอำนาจเหนือกว่าผีและวิญญาณทั้งหลาย แต่ภายหลังกการใช้สถานที่ของวัดถูกห้ามให้ใช้สถานที่ของวัดเทพมณเฑียรในการทรงเทพเจ้าอินดุง ได้ก่อก่อให้เกิดการพยายามแสดงตัวตนยังสถานที่อื่นที่สามารถบอกเล่าเรื่องราว อนุสาวรีย์สามกษัตริย์ สัญลักษณ์ของพลังอำนาจของความเป็นศูนย์กลางเมือง ซึ่งถูกประยุกต์ใช้โดยกลุ่มร่างทรงผีพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่อยู่ก่อนหน้าแล้ว ได้ถูกกลุ่มร่างทรงเทพอินดุงผสมผสานตัวตนเข้าไปเป็นหนึ่งในพิธีกรรมของการบวงสรวงบรรพบุรุษกษัตริย์แห่งเมืองเชียงใหม่ การมีความรู้สึกร่วมของกลุ่มร่างทรงเทพอินดุงต่อการพยายามนำเสนอตัวตนผ่านพื้นที่อนุสาวรีย์สามกษัตริย์นั้นข้อมเกิดจากการที่พวกเขาารู้สึกและต้องการมีส่วนร่วมในมรดกทางวัฒนธรรม โดยการเปรียบเทียบทั้งสองสิ่งในความต้องการของระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมและการเมือง-วัฒนธรรม เช่นเดียวกับแรงผลักดันทางเศรษฐกิจซึ่งไม่สามารถควบคุมได้ อันเป็นแนวคิดหนึ่งของ “มรดกทางวัฒนธรรม” ซึ่งถูกรวมอยู่ในรูปแบบวัฒนธรรมของเมืองเชียงใหม่ในยุคปัจจุบัน

ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับพลังอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีความสำคัญในพื้นที่ความเป็นเมือง ความแปลกแยกของผู้คนจากหลายถิ่นที่เดินทางมาอาศัยอยู่ในพื้นที่ของความเป็นเมือง ข้อมส่งผลให้เมืองมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทเพื่อรักษาไว้ซึ่งความหมาย อาจกล่าวได้ว่าลักษณะสำคัญของเมืองเป็นเช่น “ศูนย์กลางของการเคารพ” ที่ก่อก่อพลังที่แผ่กระจายออกครอบคลุมเพื่อรักษาความเป็นเมืองและยังความสำเร็จออกไปสู่นอกเมืองอันไร้ขอบเขต “เมือง” ในฐานะ “ศูนย์กลางของระบบการปกครอง” โดยศูนย์กลางความเป็นเมืองประกอบด้วยศูนย์กลางอื่นๆ และมีผู้คนที่มีมากหน้าหลายตาเป็นเสมือน

บริวารของตัวเอง ในแต่ละส่วนของเมืองย่อมมีศักยภาพที่เป็นอิสระ หรือศักยภาพในการรับเอาสิ่ง
อื่นๆ เข้ามาเพื่อเสริมไว้ซึ่งความเป็นเมือง ความมีพลังอำนาจดั้งเดิมของความเป็นศูนย์กลางเมือง
เป็นสิ่งที่ถูกพูดถึงมากในเมืองแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมี *ศักดิ์* และผู้ซึ่งปกครองหรือกษัตริย์จะ
มี *บารมี* ซึ่งเป็นความสำเร็จอย่างหนึ่ง (และในการโต้แย้งเกี่ยวกับบริบท ความสำเร็จในการเป็น
สัญลักษณ์ของความชอบเหนือธรรมชาติ) เช่น เมืองหนึ่งสามารถกวาดเอาเมืองเพื่อนบ้านเข้ามาสู่
อาณาเขตในการครอบครองของเมืองตนเองได้ แต่เมืองที่มีพลังอำนาจดั้งเดิมกลายเป็นความโดดเด่นโดย
อาศัยอิทธิพลที่เหนือกว่าของการเป็นศูนย์กลางของเมืองใกล้เคียง การคงอยู่ของความเป็นเมือง
เชียงใหม่ เป็นสิ่งสำคัญในการโน้มน้ำหนักประชากรของเมืองเช่นเดียวกับศักยภาพของกลุ่มแข่งขันในเรื่องของ
ความมีประสิทธิภาพและความสำเร็จ ดังเช่นเป็นสิ่งที่อยู่เบื้องหลังความดูร้ายของพื้นที่แห่งการแข่งขัน
ในการเสริมสร้างอำนาจแห่งเมือง

การคงอยู่ของคุณค่าที่ไม่สามารถประเมินได้และความเคารพนบถนอมของศูนย์กลางแห่งเมืองซึ่งเป็น
สิ่งสำคัญ บทบาทของร่างทรงทั้งสองกลุ่มในการเป็นเสียงที่ได้เปรียบของพลังอำนาจที่ค่อยๆ มี
บทบาทในช่วงหลายปีที่ผ่านมาในฐานะผู้ดำรงรักษาและสืบทอดมรดกเพิ่มมากขึ้น พิธีกรรมที่ครอบงำ
โดยดวงวิญญาณผีบรรพบุรุษ ผีพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่ รวมไปถึงกลุ่มร่างทรงเทพอินดู ทำให้สถานที่
รอบเสาหลักเมืองในหลายๆ เมืองมักพบเจอการเปลี่ยนแปลงบทบาทอย่างที่ได้กล่าว และที่เชียงใหม่
เองก็ได้เกิดความเปลี่ยนแปลงบทบาทเช่นนี้ในช่วงเวลาที่ไม่ยาวนานนัก จากความกดดันของนิยาย
กรรมชุดในศาสนาพุทธหนึ่งในเมืองเชียงใหม่ สังกัดเดียวกับคณะสงฆ์กลางของกรุงเทพฯ เสาหลัก
เมือง หรือเสาอินทขิลเมืองเชียงใหม่ ณ วัดเจดีย์หลวง การที่เสาหลักเมืองเชียงใหม่ถูกสร้างเป็น
พระพุทธรูปประทับยืน ที่มีความแตกต่างไม่เหมือนกับเสาหลักเมืองของเมืองอื่นนั้น เป็นสิ่งที่สะท้อน
ให้เห็นถึงมุมมองทางความเชื่อเกี่ยวกับผีและพุทธที่หลอมรวมเป็นสิ่งเดียวกัน (มานพ มานะแซม,
2557: สัมภาษณ์) เสาหลักเมือง เป็นรากฐานของการปฏิบัติเพื่อความเป็นเมืองของกษัตริย์และผู้มี
เหตุผลของนิยายกรรมชุดในศาสนาพุทธ บอกเล่ารายละเอียดถึงความขัดแย้งระหว่างพระนิยาย
กรรมชุดและร่างทรง เมื่อครั้งหนึ่งบรรดาพระสงฆ์วัดเจดีย์หลวงของกรรมชุดปฏิเสธพลังอำนาจของ
พิธีกรรมการเข้าทรง ไม่ใช่เรื่องง่ายนักที่เหล่าบรรดาพระสงฆ์สายกรรมชุดในการปฏิเสธและไม่ยินยอม
กับการเข้าทรงในเขตวัด (Sanguan Chotisukharat, 1971: 213-216) ในขณะที่หลายวัดมีศาลเจ้าสำหรับ
ผีคุ้มครองวัด (ภาษาเหนือ: ผีเสื้อวัด) อนุญาตให้ใช้เป็นพื้นที่เจ้าของพิธีกรรม แต่ก็ไม่ได้อนุญาตให้มี
การทรงเจ้าภายในเขตวัด เนื่องจากไม่ต้องการให้เกิดการหลอกลวงคนในที่แห่งนี้

ร่างทรง ดังที่ได้ศึกษาพวกเขาในพื้นที่โดยรอบจากการปฏิบัติในศาสนาหลัก เช่นที่ได้อธิบายไปก่อน
หน้า เสาหลักเมืองไม่ได้เป็นเพียงแหล่งของ *ศักดิ์* ในเมือง โดยร่างทรงหันมาเปลี่ยนแนวคิดเกี่ยวกับ

สถานที่เหล่านี้โดยมองหาสถานที่อื่นที่เอื้อแก่การจัดขึ้นของพิธีกรรม อันจะเป็นการบวงสรวงเพื่อให้เกิด *บารมี* ของกษัตริย์เชียงใหม่ในอดีต อนุสาวรีย์สามกษัตริย์กลายเป็นแหล่งของการบวงสรวงใหม่สำหรับ *ศักดิ์* ของเมือง และได้มุ่งเน้นพิธีกรรมเปลี่ยนจากผีคุ้มครองเมืองไปเป็นเทพกษัตริย์ของพวกเขา แต่ในขณะที่เดียวกัน ร่างทรงผีพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่พยายามครอบงำความสัมพันธ์เชิงพลังอำนาจ ดังเช่น ส่วน โดยรอบของรูปปั้นปัจจุบันได้ถูกปรับให้เป็นลานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสเป็น โครงสร้างที่เป็นนิยม ไม่เพียงแต่เป็นเพียงการคิดแต่เป็นลักษณะทางภูมิศาสตร์ ในส่วนเพิ่มเติมนั้น การอุทิศตนอย่างชัดเจนของร่างทรงต่อกษัตริย์ไทยของค้ปัจจุบันทำให้เกิดสถานการณ์ที่ซับซ้อนมากกว่าความเรียบง่ายในเรื่องเล่าของแรงต่อต้านโดยสัญลักษณ์ของมรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ดังเช่นรูปปั้นแห่งอนุสาวรีย์ หรือพลังอำนาจทางการเมืองเช่นรูปของกษัตริย์ไทยถูกนำมาใช้โดยร่างทรงในฐานะสัญลักษณ์ของพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ

การเข้าทรง การนับถือผีบรรพบุรุษ ผีพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่ เป็นสิ่งที่มักจะสืบทอดจากวงศ์ตระกูลจากรุ่นสู่รุ่นสืบไปเรื่อยๆ แต่เนื่องด้วยวิกฤตการณ์ที่เชียงใหม่ ในฐานะของศูนย์กลางความเป็นเมือง กลุ่มคนพื้นถิ่นรุ่นใหม่ ๆ ที่ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงจึงมักจะเลยในความสำคัญของสิ่งนี้ไป เป็นเหตุให้ธรรมเนียมการนับถือผีในสายตระกูลที่ไม่สามารถสืบทอด การเข้าทรงคือการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์อย่างหนึ่ง ในฐานะร่างทรงมีส่วนยึดโยงกับความสัมพันธ์กับชีวิตที่ทันสมัยของบรรดาผู้คนในปัจจุบัน การให้คำปรึกษาความว่าวุ่น ใจของคู่รัก ต้องการถูกห่วย และต้องการการปกป้องจากธรรมชาติ การเกิดอุบัติเหตุทางถนนหรืออื่นๆ อีกมากมาย เนื่องด้วยเหตุนี้พวกเขาสูญเสียสิ่งที่ผ่านมาตามความหมาย ซึ่งไม่ได้เป็นแนวคิดของล้านนา (เช่น ร่างทรงคัมหม์และใบ้เลขให้ห่วย) ร่างทรงทั้งที่สิ่งเหล่านั้นไม่ได้ปรากฏในประวัติล้านนา จึงก่อเกิดกลุ่มลัทธิความเชื่อใหม่ๆ เกิดขึ้น ดังกรณีของกลุ่มร่างทรงเทพฮินดู ในฐานะร่างทรง หลายความพยายามมุ่งตรงมาที่ศูนย์กลางเมือง อนุสาวรีย์สามกษัตริย์ สถานที่อันมีความน่าสนใจของพื้นที่และแรงขับเคลื่อนของกระบวนการสร้างและการผลิตซ้ำทางประวัติศาสตร์ ก่อให้เกิดการฟื้นคืนของพื้นที่ความเป็นเมืองขึ้น

การเข้ามาของความทันสมัย นับได้ว่าเป็นสิ่งเร้าให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อความเป็นล้านนา เชียงใหม่ที่มีอยู่เดิม การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมล้านนา ความเป็นล้านนา พื้นที่เสาหลักเมืองและรอบอาณาบริเวณของแนวเขตกำแพงเมืองเชียงใหม่ นำไปสู่การเกิดการรวมกันของพลังเหนือธรรมชาติจากหลายแหล่งที่ผสมผสานกันและความเป็นศาสนาวัดธรรมกับการเชื่อมโยงของพื้นที่ (Johansson, 2000) การเข้ามาของความเจริญมักจะทำให้ผู้คนที่เป็นคนเชียงใหม่โดยแท้หลงลืมความสวยงามที่ว่าเป็นเหตุผลและคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมจากผลกระทบของพื้นที่การค้า ดังเช่นที่กลุ่มต่อต้านความเป็นเมืองพยายามต่อสู้เพื่อรักษาพื้นที่ที่ยังเป็นมรดกทางวัฒนธรรมเอาไว้ เช่นพื้นที่ข่วง ศูนย์กลางที่

หายไปจากร่องรอยความบอบช้ำของอดีต การเปลี่ยนแปลงของพลังอำนาจหรือเกิดการเปลี่ยนแปลง
รูปของพลังทางการเมืองที่แตกต่างกันออกไป ทำให้เกิดการสูญเสียมรดกทางวัฒนธรรมและของ
ล้ำนานาและเกิดการปรับศูนย์กลางเมืองใหม่ ซึ่งเป็นที่มาของประเด็นของการศึกษานี้ทั้งหมด

ความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงกันระหว่างกลุ่มร่างทรงเทพอินดูกับกลุ่มร่างทรงผีพื้นถิ่นเมือง
เชียงใหม่ ภายใต้พื้นที่พิธีกรรม ณ ลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์นั้น หากลองมองจากข้อสรุปจะเห็นได้ว่า
เป็นปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ที่มีความเชื่อมกับเรื่องของอำนาจและระบบสัญลักษณ์ภายใต้พื้นที่
พิธีกรรม การนำเสนอตัวตนของคนทั้งสองกลุ่มตามแนววิเคราะห์ของ Goffman (1961; 1963) ที่
อธิบายถึงการกระทำของมนุษย์ในชีวิตประจำวันนั้น เรียกว่า การวิเคราะห์เชิงละคร กล่าวคือ เกิดจาก
การที่มนุษย์แสดงละครต่อกัน (Dramatic Approach) (หมายถึง กลุ่มร่างทรงเทพอินดูและกลุ่มร่างทรง
ผีพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่) โดยการนำเสนอตัวเองให้ต่างฝ่ายรู้จัก มีการใช้ภาษา คำพูด กิริยาท่าทาง การ
แต่งกาย ฯลฯ ซึ่งกลุ่มคนทั้งสองกลุ่มนี้แสดงออกเพื่อสร้างความประทับใจเป็นสิ่งสำคัญ (Impression
Management) เหมือนแสดงละครให้ผู้อื่นดู ซึ่งบุคลิกภาพที่แสดงออกหรือการทำตามบทบาทอาจไม่
ตรงกับสิ่งที่อยู่ภายในตนเอง อีกทั้ง Goffman ยังอธิบายว่า มนุษย์แต่ละคนเหมือนกำลังแสดงอยู่หน้า
เวทีโดยที่หน้าเวทีมีผู้ชม ได้แก่ คนอื่นๆ ที่มนุษย์กำลังมีปฏิสัมพันธ์อยู่ด้วย บนเวทีประกอบด้วย หน้า
ฉาก หลังจาก โดยหน้าฉากคือการนำเสนอตัวตนของมนุษย์ตามที่อยากให้ผู้อื่นรับรู้ มีการเลือกใช้
ถ้อยคำ กิริยาท่าทาง เครื่องแต่งกาย ตามบทบาทและความเหมาะสมที่ต้องแสดง แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมี
หลังจาก คือความรู้สึก นึกคิดที่ไม่อยากเปิดเผยหรือนำเสนอให้ผู้อื่นรับรู้ นั่นคือมีความเป็นส่วนตัว
และเก็บซ่อนไว้ นั่นคือยังมนุษย์พยายามสร้างภาพและสร้างความประทับใจมากเท่าใดจะทำให้มนุษย์
ต้องแสดงละครมากขึ้น

ซึ่งหากลองพิจารณาตามแนวคิดของ Goffman ร่างทรงเทพอินดูและร่างทรงผีพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่
หากพิจารณาจากการแสดงออกในช่วงของพิธีกรรม ย่อมแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงไม่ต่างอะไรกับ
หน้าฉาก หลังจาก หน้าฉาก ต่างฝ่ายนั้นย่อมต้องสวมบทบาทตามสิ่งที่ตนนั้นนับถือศรัทธา ซึ่งในส่วน
ของร่างทรงเทพอินดูนั้น เปรียบตนดังเทพ ผู้มีความบริสุทธิ์ผุดผ่อง จึงไม่มีการแสดงปฏิสัมพันธ์ใดที่
จะเป็นการแสดงออกถึงการจับต้องร่างทรงผีพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่ ซึ่งหากเปรียบบทบาทที่กลุ่มร่าง
ทรงเทพอินดูมองก็คือ เหล่าดวงวิญญาณ ซึ่งย่อมไม่อาจสัมผัสกัน ได้ภายในห้วงแห่งพิธี ซึ่งสิ่งนี้เองก็
คือการแสดงแบบหน้าฉากตามแนวคิดของ Goffman ซึ่งหากพิจารณาถึงความเป็นหลังจาก เมื่อ
พิธีกรรมเสร็จสิ้น บรรดาร่างทรงทั้งสองกลุ่มก็มีการปฏิสัมพันธ์กันปกติ ปรากฏการณ์นี้จึงเป็นการ
แสดงให้เห็นถึงอำนาจเชิงอุดมคติของร่างทรงเทพอินดูที่ย่อมต้องเหนือกว่าร่างทรงผีพื้นถิ่นเมือง
เชียงใหม่ในขณะที่ร่างกายถูกประทับทรงนั่นเอง

อนุสาวรีย์สามกษัตริย์ พื้นที่ศูนย์กลางแห่งเมืองเชียงใหม่ที่ปัจจุบันถูกปรับพื้นที่ภายใต้จัดสรรเพื่อประโยชน์ใช้สอยอันหลากหลาย สอดรับกับความเป็นเมืองและพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีประวัติศาสตร์เป็นเสมือนสิ่งเชื่อมโยงอดีตและปัจจุบัน ส่วนหนึ่งเพื่อตอบสนองต่อการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วในช่วงที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม แม้การท่องเที่ยวจะมีส่วนในการขับเคลื่อนและคงไว้ซึ่งคุณค่าแห่งวัฒนธรรม แต่การปรับใช้พื้นที่สู่พิธีกรรมพืชนผีโดยอาศัยการออกแบบชุดการผลิตซ้ำคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ภายใต้พื้นที่แห่งพิธีกรรมพืชนผี ณ อนุสาวรีย์สามกษัตริย์ ย่อมส่งผลในเชิงบวกกับการปรากฏตัว ณ สถานที่แห่งนี้ อันส่งผลให้มีร่างทรงหน้าใหม่สับเปลี่ยนหมุนเวียนเข้ามาเพื่อใช้สถานที่แห่งนี้แสดงตัวตน ทั้งร่างทรงผีพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่ ร่างทรงเทพฮินดู ที่ไม่อาจคาดเดาได้ว่าในอนาคตข้างหน้าจะปรากฏร่างทรงในรูปแบบอื่นที่นอกเหนือจากร่างทรง 2 กลุ่มนี้หรือไม่ การท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้พิธีกรรมพืชนผี ณ อนุสาวรีย์สามกษัตริย์เป็นที่รู้จักของผู้คนในสังคม นักท่องเที่ยวจำนวนมากที่เดินทางมายังอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ได้ทำให้เหล่าบรรดาร่างทรงที่ปรากฏตัวเป็นที่รู้จัก อันเป็นผลดีต่อรูปแบบความเชื่อที่แพร่หลายมากยิ่งขึ้น ท้ายที่สุด อนุสาวรีย์สามกษัตริย์จึงเปรียบได้กับพื้นที่แห่งธุรกิจการเข้าทรงภายใต้การออกแบบเพื่อการท่องเที่ยว ที่เมื่อนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจะได้สัมผัสกับวัฒนธรรมความเชื่ออันหลากหลายของจังหวัดเชียงใหม่ อันเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นพื้นที่พหุวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงใหม่ นั่นเอง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved